

Učivo 9. ročník ZŠ (06.12 od 17.12. 2021)

Dejepis

- *Odpísať poznámky do zošita,*
- *naučiť sa poznámky*
- *odpovedať na otázky*

Film: <https://www.csfd.cz/film/605832-radioactive/prehled/> Radioactive 2019

Film: Singin' in the Rain 1952

Chaplin 1992

- **Projekt:** život Charles Spencer Chaplina

Poznámky:

Nepoznaná sloboda

Demokratický politický systém

- Slovenskí obyvatelia v ČSR - po prvýkrát **rovnoprávnymi občanmi**
- Pociťovali predtým nepoznanú slobodu – **mali možnosť aktívne sa zúčastňovať** na verejnom živote
- Na Slovensku roku **1918 vzniklo** viac ako dvadsať **politických strán**
- Na základe **všeobecného, rovného, tajného a priamo volebného práva** si SK občania **volili** svojich zástupcov do najvyššieho zákonodarného orgánu štátu – **Národného zhromaždenia**

Občianska spoločnosť

- Najvyšší zákon štátu – **ústava**- zaručovala **občanom práva**
- Mohli organizovať politické strany, rôzne spolky, vydávať noviny a časopisy
- **Spolky** sa stávali pre obyvateľov **školami demokracie**
- **Demokracia** znamená spôsob života a komunikácie medzi ľuďmi (slobodne hovoriť, rešpektovať rôzne názory a počúvanie iných)
- **Robotníci** si **zakladali odborové organizácie** – poslaním im bolo chrániť sociálne zmeny svojich členov

Osveta a vzdelávanie občanov

- Spolok medzi svojimi členmi šíril nové poznatky, vzdelával ich a rozširoval ich kultúrne obzory

- Najmasívnejšia členská základňa mala až 80 000 osôb, mali dobrovoľné **hasičské spolky** – *ktorý chránil majetok a život občanov a vyvíjal osvetovú činnosť*. (takmer každá obec na SK mala taký spolok)
- Veľmi rozšírené boli telocvičné a športové spolky – športové hry –30-tych rokoch sa stal každodenným športom futbal, hokej a volejbal

Úlohy:

1. Zhodnoťte výhody, ktoré Slovákom priniesla demokratizácia politického života
2. Zhodnoťte význam spolkov c živote človeka a spoločnosti
3. Zisti, ktoré zo spolkov existuje dodnes. Prípadne sú nove.

Škola – základ života

Dôsledky maďarizácie v školstve

- Slovensko vstupovalo do nového štátu bez vlastného školstva
- V roku 1918 fungovalo 270 ľudových cirkevných škôl, kde sa čiastočne učilo po slovenský
- Obyvateľstvo bolo negramotné
- Jedným z prvých úloh ČSR ma Slovensku bolo obnovenie a budovanie slovenských škôl

Budovanie slovenského školstva

- Do základných, stredných, odborných a učňovských škôl sa zaviedol slovenský vyučovací jazyk (nazývaný ako ľudový)
- Otvárali nové štátne, cirkevné a súkromné školy
- Zlepšila sa disciplína v školskej dochádzke
- Spočiatku chýbali učitelia, učebnice i školské priestory – preto štát, cirkvi a obce postavili (prispôsobili) budovy pre školy
- Na Slovensku bolo veľa učiteľov z Čiech, ktorí pomohli pri výchove a vzdelávaní slovenských žiakov
- Roku **1919** bola v Ba zriadená prvá moderná slovenská vysoká škola-**Univerzita Komenského**, ktorá mala **najprv tri fakulty – filozofickú, právnickú a lekársku**. Neskôr pribudla **Prírodovedecká**
- Pri univerzite vznikla Učená spoločnosť Šafárikova, organizujúca vedecký výskum na Slovensku
- Roku **1938** vznikla v Košiciach **Vysoká škola technická** – ktorá sa neskôr presťahovala do Ba

Význam slovenského školstva

- Rozvojom slovenského školstva sa širil kultúrny význam
- Učitelia na dedinách boli organizátormi kultúrneho života
- Veľký význam pre rozvoj umeleckého života na Sk má vznik Hudobnej a dramatickej akadémie (konzervatória) a školy umeleckých remesiel (ŠUR) v BA

Úlohy:

1. Prečo sa na Slovensku museli budovať školy všetkých stupňov?
2. Z akých dôvodov na slovenských školách pôsobili aj českí učitelia?
3. Zhodnoťte, v čom spočíval význam založenia univerzity na Slovensku.

Spoluobčania či protivníci?

Národnostné a etnické menšiny

- ČSR bola mnohonárodnostným štátom
- Najpočetnejšiu národnostnou menšinou na Sk tvorili Maďari, druhou boli Nemci.
- Ďalšími národnosťami boli Rusíni, Ukrajinci, Česi, a po sčítaní obyvateľov sa prvýkrát objavila židovská národnosť

Práva menšín

- Po podpísaní mierových zmlúv sa ČS vláda zaviazala zachovávať **politické, občianske a kultúrne práva menšín**
- Národnostné menšiny mali svoje politické strany, noviny, časopisy a knihy (v svojom materinskom jazyku) odborné, mládežnícke, ženské, kultúrne a telovýchovné organizácie

Spolužitie väčšinového národa a menšín

- Niektoré národy a národnosti mali možnosť navzájom spoznávať a kultúrne sa obohacovať
- Spájali ich spoločné hospodárske, občianske a sociálne záujmy i starosti
- Veľká časť obyvateľov na Slovensku ovládala okrem materčiny jeden až dva cudzie jazyky
- Nikdy sa nepodarilo spojiť všetky národnosti

Národnostné zloženie obyvateľstva Slovenska roku 1930

Česi a Slováci 72,09 %

Maďari 17,58 %

Nemci 4,53 %

Rusíni-Ukrajinci 2,80 %

Židia 2,01 %

Rómovia 0,94 %

Poliaci 0,03 %

+ Na Slovensku žilo v malom počte: Rumuni, Chorváti, Srbi...

Úloha: Porovnaj údaje o počte národnostných menšín z roku 1930 s údajmi posledného sčítania obyvateľov v Slovenskej republike

Míľníky vedy a techniky

Prevratné objavy vo fyzike a v chémii

- V medzivojnovom období pokračoval rozvoj vedy a techniky
- **FYZYKA** : 1919 vedci objavili možnosť ako rozbiť jadro atómu a zistili z čoho sa atóm skladá – neutrón a protón
- **Irene Joliot- CURIE A Frederic Curie** zistili, že všetky atómy sa stávajú rádioaktívnymi keď sa bombardujú neutróny
- Roku 1934 taliansky **fyzik Enrico Fermi** uskutočnil prvú riadnu reťazovú reakciu, pri ktorom sa uvoľnilo veľké množstvo energie
- Využitie jadrovej energie sa stalo veľkým problémom 20. str. pretože sa energia mohla vyžívať na vojnové účely
- Rozvoj zaznamenala aj **chémia** – začali sa vyrábať plastové hmoty a syntetické látky – **éra plastov**
- Plast sa stal veľkým problémom -likvidovanie plastového odpadu

Veda pre zdravie človeka

- V **biológii a lekárstve** vznikli nové objavy- **elektrónový mikroskop** (vďaka ktorého objavili nové vitamíny a hormóny), objav **inzulínu** (1921r)-zachránila životy ľuďom z cukrovkovým postihnutím
- **Lekárska** veda zaznamenala úspech v boji proti infekčným chorobám (**antibiotiká**)

Rozšírenie elektrickej energie

- **Technický** pokrok: **elektromotor** -pohon strojov a nahrádzal parný stroj
- Úspechy v rádiotechnike a elektronike -úspech v prepojení a predĺžil sa dosah – vznik: telegraf, telefón, rádio, a začiatky televízie
- **Elektrická energia** sa stala neodmysliteľnou súčasťou života človeka
- Pri osvetlení predchodcom elektrickej energie bol plyn a petrolej

Rozvoj dopravy

- Popri elektromotora sa najviac používal spaľovací motor
- Uplatňoval sa v doprave a viedol rozvoju **automobilového a leteckého priemyslu**
- **Roku 1919 francúzska firma Citroen predstavila prvé ľudové auto na európskom trhu**
- Veľmi významným ľudovým vozidlom sa neskôr stal nemecký volkswagen a v USA bol vyrábaný ford
- Automobil ako predmet masovej potrebnosti v západnej Európe a v USA postupne menil hospodárstvo i životný štýl spoločnosti
- Medzivojnovom období sa začala pravidelná letecká doprava

Úlohy: 1 Vymenuj najvýznamnejšie objavy a vynálezy v prvej polovici 20. storočia

2 Zhodnot význam objavu vitamínov a antibiotík pre človeka

Film: <https://www.csfd.cz/film/605832-radioactive/prehled/> Radioactive 2019

Zlaté 20. roky

Nový životný štýl

- Po prvej svetovej vojne ľudia hľadali príjemné stránky života, oddych, spoločenský život a zábavu
- Vzhľad miesta sa začal meniť – kultúra bývania v mestách – stavali sa lacnejšie byty, ktoré boli cenovo prístupné pre robotníkov a nižších úradníkov
- Nové byty už mali vlastné hygienické zariadenia
- Na dedinách sa začala budovať kanalizácia a dláždiť ulice
- Prijatý bol zákon o osemhodinovom pracovnom čase
- Zmenilo sa postavenie ženy v spoločnosti – v niektorých krajinách dostali ženy volebné právo. Ženy začali študovať na vysokých školách a objavovali sa v zamestnaniach, ktoré dovtedy boli výhradne mužské (lekárky, právničky, výskumníčky)

Film a rozhlas

- Novou zábavou sa stál FILM
- Už pred vojnou vznikli v Hollywoode, prvé filmové štúdiá
- Film sa rýchlo rozšíril do Európe
  - v Nemecku vznikli filmové štúdiá UFA,
  - V Talianku postavili najväčšie európske štúdium
  - V Francúzsku začali používať pohybovú kameru, umelecké podnety a myšlienky iných umení. Najslávnejším režisérom bol Francúz René Clair
- Koncom 20. rokov sa podarilo nahráť všetky zvukové zložky (reč, zvuk, prostredia i hudbu) a obraz na jeden film. Herci konečne prehovorili
- Film -z čierneho-bieleho sa stal farebným
- Prvé pravidelné vysielanie rozhlasu sa začalo 2. novembra 1920 v USA – komentoval prezidentské voľby, ktoré sa práve konali
- Od roku 1923 existoval rozhlas aj v Európe a postupne sa stál súčasťou každej domácnosti
- Na Slovensku začalo rozhlasové vysielanie v roku 1926

Šport

- Futbal, cyklistika, plávanie, atletika, turistika a iné športy a športové hry sa stali záľubou ľudí
  - Šport vytváral súťažné prostredie
  - Informácie o úspešných športovcoch prinášala tlač a od polovice 20. rokov šírili ich slávu aj rozhlas
1. Otázky: Ako ovplyvnilo rozhlasové vysielanie život ľudí?
  2. Prečo mali ľudia po prvej svetovej vojne viac voľného času?
  3. Ako využívali ľudia voľný čas v 20. rokoch 20. storočia VS ako vyžívajú ľudia voľný čas v 21. storočí?

Film: Singin' in the Rain 1952

Chaplin 1992

Projekt: život Charles Spencer Chaplina